

KÜRESELLEŞME

DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE TIBBİ AMAÇLI TİCARET

Ata SOYER*

GİRİŞ

Son yirmi yılda, sağlık hizmetleri ile ilgili olarak sağlık hizmetlerinin giderek pahalılaştığı şeklinde bir yakınma söz konusudur. Gerçekten, özellikle gelişmiş kapitalist ülkelerde sağlık hizmetlerine harcanan para artmakta, hem sağlık harcamalarının ulusal gelir içindeki payı büyümektedir. Bu artış ve büyümeyi yapan en önemli etken ise, ilaç ve teknoloji harcamaları olmaktadır. Örneğin, devlet bir yanıyla birer toplumsal kazanım olan ulusal sağlık sistemlerinin güvencesi olmak durumundayken, diğer yanı ile bugün bir tıbbi-endüstriyel kompleks haline gelmiş olan ilaç, teknoloji vb. tekellerin ürünlerinin en temel alıcısı olmuştur.

Devletin sağlık ve sosyal güvenlik alanındaki rolünün değişmesi süreci ise, ilaç ve tıbbi teknoloji ürünlerinin daha geniş alıcılara buluşması ile paralel seyretmektedir. Artık, bir sağlık piyasası vardır ve bu piyasa sağlıktaki en belirleyici etmen olmak yolundadır. Bu piyasa, daha çok ilaç ve tıbbi teknoloji tüketilmesi yolu ile genişlemekte, bunu da tıbbi amaçlı ticaret, yabancı yatırımlar, vb. yollarla gerçekleştirmektedir. Bugün, tıbbi teknoloji ve ilaç ticaretinin ve yatırımlarının aldığı boyut, giderek ulusal sağlık sistemlerinin içini boşaltma, onları tasfiye etmek tehlikeleri ile karşı karşıya bırakmıştır. Bir yandan devlet eliyle daha fazla ilaç ve teknoloji tüketilmesi sağlanırken, diğer yandan gerek kamu sağlık hizmetlerinin çökertilmesi ile oluşturulan devlet destekli bir sağlık pazarı yönetilmesi ile ilaç ve tıbbi teknoloji tüketimi boyutlandırılmıştır.

AMAÇ

Dünyada ve Türkiye'de tıbbi amaçlı ihracat ve ithalatın boyutlarını belirlemek, bu ithalat ve ihracatın sağlık sektörü

ve dünya ticareti içindeki yerini belirlemek, buradan sağlık sektörü üzerindeki olası etkilere ilişkin bazı çıkarımlarda bulunmak istedik.

YÖNTEM

Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ)' nün 1992-96 yılları arasındaki tıbbi ticaret verileri ile, Devlet Planlama Teşkilatı (DPT)'nin 1989-96 yılları tıbbi amaçlı verileri incelenmiştir. DTÖ verileri için bu kurumun Web sayfası, DPT verileri için DPT Bilgi İşlem Merkezi kaynak olarak kullanılmıştır. Toplam tıbbi ticaret, tıbbi ihracat ve ithalat, tıbbi ticaretin toplam ticaret içindeki payı incelenmiş, ayrıca ihracat-ithalat kalemlerinin yıllara göre değişimi değerlendirilmiştir.

BULGULAR:

1. Dünyada Tıbbi Amaçlı İhracat ve İthalat:

1992-96 yılları arasında toplam 432 milyar dolarlık tıbbi ihracat, 410 milyar dolarlık tıbbi ithalat söz konusu olmuştur. Yılda ortalama 86,4 milyar dolarlık ihracat ve 82 milyar dolarlık ithalat anlamına gelmektedir.

Beş yıl (1992-96) boyunca gerçekleşen tıbbi ihracatın 68,8 milyar dolarını Almanya, 66,6 milyar dolarını ABD, 40 milyar dolarını İngiltere, 37,6 milyar dolarını İsviçre ve 36,7 milyar dolarını Fransa gerçekleştirmiştir. Gerçekleşen ihracatın % 58'i bu beş ülkede söz konusu olmuşken, bu beş ülkenin yanı sıra Japonya (24,1), Hollanda (21,9), Belçika-Lüksemburg (20,3), İtalya (19,9), İsveç (15,9) toplam ihracatın % 81,5' unu yapmaktadır. Bu ülkelerin dışında İrlanda, Danimarka, Avusturya, İspanya, Kanada, Avustralya, Finlandiya ve Norveç gibi gelişmiş kapitalist ülkeler önemli tıbbi ihracatçı ülkelerdir. Sadece Çin, Singapur, Meksika, İsrail, Kore ve Malezya, tıbbi ihracat sıralamasında, diğerlerinin yanında yer alabilen ülkelerdir.

* Dr., Dokuz Eylül Üniv. Tıp Fak. Halk Sağlığı AD Öğretim Üyesi

Aynı yıllarda gerçekleşen tıbbi ithalatın 48,2 milyar dolarını ABD, 41 milyar dolarını Almanya, 32 milyar dolarını Japonya, yine aynı miktarı Fransa, 24,8 milyar dolarını İtalya, 24,7 milyar dolarını İngiltere, 19,8 milyar dolarını Hollanda, 17,3 milyar dolarını Belçika-Lüksemburg, 14,5 milyar dolarını İsviçre, 13,3 milyar dolarını İspanya yapmıştır. Bu on ülke, toplam tıbbi ithalatın % 65'inin sahibidir. İhracatta çok sınırlı payı olan, üçüncü dünya ülkeleri, tıbbi ithalatta daha fazla paya sahiptirler. Örneğin, Hong Kong, Kore, Çin, Singapur vb gibi çok sayıda ülke, tıbbi malların pazarı olma noktasında öne çıkmışlardır.

2. Farmasötik Madde İhracat ve İthalatı:

1992'de 18,4 milyar dolar olan farmasötik madde ihracatı, 1996 yılında 25,9 milyar dolara yükselirken, aynı sürede farmasötik madde ithalatı 113,4 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Farmasötik madde ihracatçısı on ülke ABD (% 17,9), Almanya (% 15,9), İsviçre (% 11,1), Fransa (% 7,3), İngiltere (% 6,4), İtalya (% 5,8), Japonya (% 5,0), Belçika-Lüksemburg (% 4,8), Çin (% 4,3), Hollanda (% 4,2), toplam farmasötik madde ihracatının % 83' ünü gerçekleştirirken, Avusturya, İspanya, İrlanda, Danimarka, Singapur, Kanada, Kore, İsveç, Meksika, Norveç gibi ülkelerin de bu alanda öne çıktığı görülmüştür.

Farmasötik madde ithalatında öne çıkan ülkeler ise ABD (% 11,5), Almanya (% 9,8), Japonya (%9,7), Fransa (% 8,8), İtalya (% 7,8), İngiltere (% 5,2), Belçika-Lüksemburg (% 4,4), İsviçre (% 4,1), Hollanda (% 4,0) ve İspanya (% 3,3)' dir. Bu on ülke toplam farmasötik madde ithalatının % 72' sinin sahibidir. Farmasötik madde ithal eden, diğer ülkeler arasında Kanada, Avusturya, Hong Kong, Kore, Brezilya, Avusturalya, Meksika, Singapur, Arjantin, İsveç ve Danimarka sıralamada önde durmaktadır.

3. İlaç İhracat ve İthalatı:

1992-96 yılları arasında 186 milyar dolarlık ilaç ihracatı gerçekleşirken, ilaç ithalatının boyutu 171.8 milyar dolar olmuştur. İlaç ihraç eden ülkeler sıralamasında Almanya (% 14,5), İngiltere (% 13,9), İsviçre (% 11,5), Fransa (% 11,4), Belçika-Lüksemburg (% 6,2), İsveç (% 6,2), ABD (% 5,9), Hollanda (% 5,0), İrlanda (% 4,1), Danimarka (% 3,8) öne çıkmış, toplam ilaç ihracatının % 87'sini gerçekleştirmiştir. 1992'de 29,2 milyar dolar olan ilaç ihracatı, 1993'de 30,2, 1994' de 36,1, 1995'de 43,8 ve 1996'da 46,7 milyar dolar olmuştur.

İlaç ithalatı, en çok Almanya (% 9,7), Fransa (% 7,4), İngiltere (% 7,3), ABD (% 7,3), Japonya (% 6,0), İtalya (% 5,7), Hollanda (% 5,7), Belçika-Lüksemburg (% 4,9), İsviçre (% 4,3), İspanya'ya (% 3,4) yapılmıştır. Bu on ülke toplam ilaç ithalatının % 61,5'ünü almıştır. İlaç ithalatının seçtiği pazarlar arasında Kanada, Avusturya, Avusturalya, İsveç, Danimarka, Finlandiya, Norveç gibi gelişmiş kapitalist ülkeler yer alırken, Hong Kong, Polonya, Yunanistan, Portekiz, Suudi Arabistan, Cezayir gibi nispeten daha az

gelişmiş ülkeler de vardır.

4. Tıbbi Teknoloji İhracat ve İthalatı:

Bir yandan teşhis amaçlı tıbbi cihaz ihracatı olarak 53,8 milyon dolar, diğer yandan teşhis dışı tıbbi teknoloji olarak 81,3 milyon dolar, yani 135,2 milyar dolar tıbbi teknoloji ihracatı, 1992-96 yılları arasında gerçekleştirmiştir. Tıbbi teknoloji ihracatının yaklaşık ¼'ini (%26,5) ABD gerçekleştirirken, diğer büyük tıbbi teknoloji ihracatçısı ülkeler olarak Almanya (% 17,9), Japonya (% 11,8), Hollanda (% 5,9), Fransa (% 5,5) öne çıkmıştır. Bu beş ülke toplam tıbbi teknoloji ihracatının % 76,6' sını gerçekleştirmektedir. Bu beş ülke, İngiltere, İtalya, İsviçre, İsveç ve Belçika-Lüksemburg ile birlikte tıbbi teknoloji ihracatının % 84,4' üne ulaşmıştır. Tıbbi teknoloji ihraç etme sıralamasında, biraz daha arkadan gelen ülkeler İrlanda, Singapur, Danimarka, Meksika, İsrail, Finlandiya, İspanya, Avusturya, Kanada, Çin ve Malezya' dır.

Toplam 125 milyar olan 1992-96 yılları tıbbi teknoloji ithalatının 44,6 milyar doları teşhis amaçlı, 80,4 milyar doları diğer amaçlıdır. Teşhis amaçlı tıbbi teknoloji ithalatının % 22,9'u ABD' ye yapılırken, % 9,8'i Almanya'ya, % 7,5'u Japonya'ya, % 7,1'i Fransa'ya, % 5,2'si Hollanda'ya yapılmıştır. Teşhis amaçlı tıbbi teknolojinin pazarları arasında ayrıca İngiltere (% 3,7), İtalya (% 3,2), Kore (%3,2), Kanada (% 3,1) ve Çin (% 3,0) gibi ülkeler vardır ki, bu toplam on ülke toplamın % 69,8' ini emmiştir. Diğer tıbbi teknolojinin ithal edildiği ülkelere ABD (% 15,5) yine ön sıradayken, ABD' yi Almanya (% 10,9), Japonya (% 9,2), Fransa (% 7,5), İtalya (% 5,5), İngiltere (% 5,5), Hollanda (% 4,0), Belçika-Lüksemburg (% 3,8), Kanada (% 3,7), İspanya (% 3,4) izlemektedir. Bu on ülke, toplam teşhis dışı amaçlı tıbbi teknoloji ithalatının % 69'unu almaktadır.

5. Tıbbi İhracat-İthalat Dengesi:

Tıbbi ihracat ve ithalat dengesi, ticari özelliğinin yanı sıra, ülke sağlık sistemlerine etkisi yönünden de önemlidir. Tıbbi ihracatı, tıbbi ithalatına göre iyi olan, yani "artı" veren ülkelerin başında Almanya (+ 27,8 milyar dolar), İsviçre (+ 23,1), ABD (+ 18,4), İngiltere (+ 15,3), İrlanda (+ 8,7), İsveç (+ 8,4), Danimarka (+ 6,2), Fransa (+ 4,7), Belçika-Lüksemburg (+ 3,0), Çin (+ 2,9), Hollanda (+ 2,1) ve Singapur (+ 0,7) gelmektedir. Tıbbi amaçlı ithalatı, aynı amaçlı ihracatından yüksek olan, yani ihracat-ithalat dengesi "eksi" veren ülkelerin başında 9 milyar dolarlık bir açıkla Kanada gelmektedir. Diğer "eksi"li ülkeler ise, Japonya (- 7,9), Hong Kong (- 6,9), İspanya (- 6,9), Avusturalya (- 5,5), İtalya (- 4,9), Kore (- 3,3), Avusturya (3,1), Yunanistan (- 3,0), Brezilya (- 2,9), Polonya (- 2,8), Suudi Arabistan (- 2,7), Portekiz (- 2,6), Güney Afrika (- 2,3), Arjantin (- 2,3), Norveç (- 2,2), Türkiye (- 2,2), Çek Cumhuriyeti (- 2,1), Yeni Zelanda (- 2,1) ve Cezayir (- 2,0)'dir. Genel olarak bakıldığında, tıbbi ihracat-ithalat dengesinde "artı"da olan sadece 12 ülke varken, diğer bütün ülkelerin

Tablo 1: Ülkelerin GSMH, Toplam İhracat-İthalat ve Tıbbi İhracat-İthalat Durumları

Ülke	GSMH 96*	Toplam İthalat 96*	Toplam İhracat 96*	Tıbbi İthalat 92-96*	Tıbbi İhracat 92-96*
ABD	7341900	817627	622784	48,2	66,6
JAPONYA	4599700	349186	410947	32,0	24,1
ALMANYA	2353200	444396	512694	41,0	68,8
FRANSA	1540100	274914	283901	32,0	37,6
İTALYA	1207700	206695	250830	24,8	19,9
İNGİLTERE	1145801	283851	259277	24,7	40,0
ÇİN	815412	138833	151048	4,2	6,9
BREZİLYA	748916	56947	47762	3,9	0,9
İSPANYA	581600	121255	100956	13,3	6,4
KANADA	579300	171007	201574	12,6	3,6
G.KORE	484777	150334	129715	5,6	1,7
RUSYA F.	440562	61147	88703	?**	?
AVUSTRALYA	392507	65466	60204	8,3	2,7
HOLLANDA	392400	160896	177369	19,8	21,9
HİNDİSTAN	356027	37499	33035	?**	?
MEKSİKA	334792	61163	59058	3,6***	2,8
ARJANTİN	294687	23762	23810	2,9	0,7
İSVİÇRE	293400	79264	80843	14,5	37,6
BELÇİKA-LÜKSEMBURG	281900	149073	162266	17,3	20,3
İSVEÇ	250240	63987	82881	7,5	15,9
AVUSTURYA	226100	67284	57831	9,6	6,6
ENDONEZYA	225828	42928	49815	1,4	?
TAYLAND	185048	71843	55526	2,2***	0,9
TÜRKİYE	181464	42930	23048	0,2***	2,5
DANİMARKA	174247	43110	48873	4,9	11,1
NORVEÇ	157802	34309	48955	3,6	1,4
HONG KONG	154767	201286	180916	7,5	0,6
POLONYA	134477	37095	24393	3,6	0,9
G.AFRIKA	126301	29015	28145	2,6***	0,2
FINLANDİYA	122946	30905	40557	3,3	2,3

* milyon dolar, ** bilgi yok, *** 1992-95

Tablo 2: Dünyada Yıllara Göre Tıbbi İhracat ve İthalat Miktarları/Milyon Dolar (1992-1996)

Ülke	1992	1993	1994	1995	1996	Toplam
F.MADDE İT.	19,3	19,8	22,4	26,5	25,4	113,4
F.MADDE İH.	18,4	19,3	21,3	25,6	25,9	110,5
İLAÇ İTH.	27,6	28,5	33,9	42,0	39,8	171,8
İLAÇ İHC.	29,2	30,2	36,0	43,8	46,7	186,0
TEŞHİS AT İT.	8,2	8,1	8,7	9,7	9,7	44,3
TEŞHİS AT İH.	9,4	9,6	10,4	12,0	12,5	53,8
TEŞHİS DT İT.	13,9	14,1	15,7	18,4	18,3	80,4
TEŞHİS DT İH.	14,1	14,4	15,5	18,2	19,1	81,3
TOPLAM İT.	69,0	70,5	80,7	96,6	93,2	409,9
TOPLAM İH.	71,1	73,5	83,2	99,6	104,2	431,6

bu konuda "eksi"de olduğu saptaması yapılabilir.

6. Tıbbi İhracat ve İthalatın Toplam Ülke İhracat ve İthalatı İçindeki Payı:

Tıbbi ihracat, bir ülkenin ihracatı içinde ne kadar önemlidir?

Bu anlamda önem sıralamasında, İsviçre tıbbi ihracatının, toplam ihracatı içindeki % 10,4'lük payla birinci ülkedir. İsviçre'yi % 7,1 ile İrlanda, % 5,1 ile Danimarka, % 4,9 ile İsveç, % 3,8 ile İngiltere, % 3,1 ile İsrail, % 3,1 ile Almanya, % 3,0 ile Fransa, % 2,9 ile Belçika-Lüksemburg, % 2,8 ile Hollanda, % 2,7 ile ABD, % 2,7 ile Avusturya, % 2,7 ile Macaristan, % 2,3 ile Slovakya izlemektedir. Ekonomileri ve sağlık sistemlerinde, tıbbi amaçlı ihracatın önemli yer tuttuğu bu ülkeler, bir yandan da, dünya pazarında tıbbi ticaret kâr sağlamaya çabalamaktadır. Bu ülkelerin yanı sıra, tıbbi ihracatı, toplam ihracatı içinde % 1 ile 2 arasında bir paya sahip İtalya, Estonya, Litvanya, İspanya, Finlandiya, Japonya, Çek Cumhuriyeti, Meksika, Avusturalya gibi ülkeler söz konusudur.

Tıbbi ithalatın, ülke toplam ithalatında en yüksek pay tuttuğu ülke % 7,3 ile Nikaragua'dır. Malawi (% 5,8), Cezayir (% 5,4), Kenya (% 5,3), Honduras (% 4,9), El Salvador (% 4,9), Letonya (% 4,9), Guadalup (% 4,7), Martinik (% 4,7), Panama (% 4,7), Ekvador (% 4,4), Polonya (% 4,3), İsviçre (% 4,1), Ürdün (% 4,1), Kosta Rika (% 4,0), Madagaskar (% 3,8), Slovakya (% 3,8), Guatemala (% 3,6), Çek Cumhuriyeti (% 3,6), Macaristan (% 3,6), Yunanistan (% 3,5), Yeni Zelanda (% 3,5), Uruguay (% 3,3), Avusturalya (% 3,3), Barbados (% 3,3), Avusturalya (% 3,2), Suudi Arabistan (% 3,2), Litvanya (% 3,1), İzlanda (% 3,1), Hırvatistan (% 3,1), Gana (% 3,0), Pakistan (% 3,0), İrlanda (% 3,0), Arjantin (% 3,0), Güney Afrika (% 3,0) da tıbbi ithalatı, toplam ithalatı içinde önemli yer tutan diğer ülkelerdir.

7. Dünya Tıbbi İhracat ve İthalatında Türkiye'nin Yeri:

Dünya Ticaret Örgütü verilerinde Türkiye ile ilgili 1992-95 yılı bilgileri yer almaktadır. Bu yıllar içinde Türkiye, 297,9 milyon dolarlık tıbbi ihracat, 2,5 milyar dolarlık tıbbi

ithalat yapmıştır. Bunun anlamı, Türkiye'nin yıllık ortalama 75 milyon dolarlık ihracat, 625 milyon dolarlık bir ithalat potansiyeli olduğudur. Başka deyişle, Türkiye her yıl tıbbi ticarete 550 milyon dolarlık bir açık vermektedir. Zaten, tıbbi ticaret dengesi en kötü ilk 20 ülke arasındadır (17'inci), Türkiye.

Türkiye, dünyadaki toplam farmasötik madde ihracatı içinde % 0,4' lük bir paya sahipken, aynı alandaki toplam dünya ithalatı içinde yıllık ortalama 164,5 milyon dolarlık bir ithalatla, % 1' e yakın bir pay sahibidir. 1992-95 yılları arasında ilaç ihracatını 222,8 milyon dolar olarak gerçekleştiren Türkiye, bu rakamla, toplam ilaç ihracatının % 0,1'inin sahibi olmuştur. Oysa, aynı sürede yaklaşık 600 milyon dolarlık ilaç ithalatı yapan Türkiye, toplam dünya ilaç ithalatı içinde % 0,4' lük bir pay sahibi olmuştur.

Türkiye'nin gerçekleştirdiği tıbbi teknoloji ihracatı 1992-95 arasında 32 milyon dolardır, ki bu rakam toplam tıbbi teknoloji ihracatının % 0,2'si kadardır. Buna karşın, teşhis amaçlı 223,5 milyon dolar, diğer amaçlı 657,7 milyon dolarlık tıbbi teknoloji ithal etmiş, bu alanda % 0,5-1,0'lik bir paya ulaşmıştır.

Türkiye'nin tıbbi amaçlı ihracatı, toplam ihracatı içinde % 1' den az bir yer tutarken, tıbbi ithalatı, toplam ithalatının % 2' sinden fazladır. Özetle, 1992-95 yılları arasında Türkiye, ilaç ve farmasötik madde ticaretinde 1,6 milyar dolar, tıbbi teknoloji alanında 850 milyon dolar civarında bir açık vermiştir.

8. Türkiye'nin Yıllara Göre Tıbbi İhracat ve İthalatı:

DİE verilerine göre, Türkiye 1989-96 yılları arasında, - ilaç dışında- 86 milyon dolarlık ihracat yaparken, 2 milyar dolarlık ithalat yapmıştır. 1989'da 3 milyon dolar olan tıbbi ihracatını, 1990'da 8,8, 1991'de 11, 1992'de 13,6, 1993'de 12,7, 1994'de 9,9, 1995'de 11,2 ve 1996'da 15,7 milyon dolara çıkaran Türkiye, 1989'da 117 milyon dolar olan tıbbi ithalatını sırasıyla 204 (1990), 213 (1991), 230 (1992), 280 (1993), 218 (1994), 334 (1995), 399 (1996) milyon dolara çıkarmıştır. Bunun anlamı 1989-96 yılları arasında yaklaşık 1,9 milyar dolarlık bir açık, ya da ortalama yılda 238 milyon dolarlık bir "eksi" dir.

Tablo 3: Dünya Ticaret Örgütü Verilerine Göre Türkiye'nin Tıbbi ihracat ve İthalatı/Milyon Dolar (1992-96)

Kalem	1992	1993	1994	1995	Toplam
F.MADDE İT	217,7	262,5	223,1	323,2	1026,5
F.MADDE İH	7,7	6,2	11,5	17,7	43,1
İLAÇ İT	102,4	132,4	134,0	227,6	602,4
İLAÇ İH	40,6	70,2	66,5	45,5	222,8
TEŞHİS AT İT	44,2	55,8	55,1	68,3	223,4
TEŞHİS AT İH	0,7	0,7	2,0	0,7	4,1
TEŞHİS DT İT	155,8	184,2	131,7	186,1	657,7
TEŞHİS DT İH	6,9	9,3	4,9	6,8	27,9

Tablo 4: DPT Verilerine Göre Türkiye'nin Tıbbi ihracat ve İthalatı* (1989-1996)

Yıl	Toplam Tıbbi İhracat	Toplam Tıbbi İthalat
1989	3,0	116,8
1990	8,8	203,7
1991	11,0	213,3
1992	13,6	229,6
1993	12,7	279,6
1994	9,9	218,2
1995	11,2	333,8
1996	15,7	398,6
TOPLAM	85,9	1993,6

* milyon dolar

9. Türkiye'de Tıbbi Amaçlı Ticaret Kalemleri:

Türkiye'nin tıbbi ihracatında kateter ve kanül benzeri cihazlar (25,5 milyon dolar), 1989-96 yılları arasında en öne çıkan kalemler arasındadır. Yine protez dişler (15,9 milyon dolar), tıbbi alet ve cihazların aksam ve parçaları (5,7 milyon dolar), "alfa, beta, gamma" ışınli cihazlar (3,3 milyon dolar), ortopedik çivi ve plaklar (3 milyon dolar), dişçilik ile ilgili cihazla (2,7 milyon dolar), organ protezleri (2 milyon dolar), Türkiye'nin önde gelen tıbbi ihracat kalemleridir. Ayrıca, toplam yedi yılda yaklaşık 1 milyon dolar civarında seyretmiş cerrahi dikiş iğneleri, dişçi tormaları, tansiyon aletleri, transfüzyon cihazları, suni eklemeler, X-ışınli cihazların aksamları ve parçaları gibi daha çok elektronik olmayan tıbbi malzeme ihracatı söz konusudur.

Tıbbi ithalat kalemlerinin yedi yıllık değerlendirilmesini ithalat grupları olarak yaptığımızda, aşağıdaki tablo ile karşılaşıyoruz:

1. Tıbbi alet ve cihazlar ile onların aksamları-parçaları 390 milyon dolar
2. X-ışınli ve "alfa,beta, gamma" ışınli cihazlar 363 milyon dolar
3. Elektronik teşhis cihazları 260 milyon dolar
4. Diğer(sınıflandırılmamış) tıbbi alet ve cihazlar 241 milyon dolar
5. Şırınga, iğne, kateter, vb 224 milyon dolar
6. Ortopedik cihazlar, protez diş ve organlar 214 milyon dolar
7. Eğitim amacıyla kullanılan alet, cihaz ve modeller 114 milyon dolar
8. Göz tıbbına ait cihazlar 49 milyon dolar

Tablo 5: Türkiye'nin İlaç İhracat ve İthalatı/ Milyon Dolar (1989-1996)

Yıl	İlaç İhracatı	İlaç İthalatı
1989	141,2	377,2
1990	89,8	470,1
1991	79,9	442,7
1992	78,3	522,4
1993	87,6	510,5
1994	104,4	489,2
1995	94,4	729,6
1996	105,1	875,0
TOPLAM	780,7	4859,4

9 Dişçilik cihazları 48 milyon dolar

10 Solunum cihazları 46 milyon dolar

11 Masaj ve mekanoterapi cihazları 34 milyon dolar

12. Termometreler 6 milyon dolar

Gruplanmış kalemler ayrıntılandırıldığında, tıbbi cihaz ve aletlerin aksam ve parçalarının arkasından, özellikle kalp ameliyatlarında kullanılan kateterlerin (165,7 milyon dolar), dializ cihazlarının (120,3), eğitim materyalinin geldiği görülür. Yukarıdaki kalemlere kıyasla daha az sayıda olmasına karşın, ultrason cihazlarının (83,9), radyoloji cihazlarının (74,8), manyetik rezonans cihazlarının (70,8), "alfa, beta, gamma" ışınli cihazlarının (68,2), radyoloji ve nükleer tıpta kullanılan cihazların aksam ve parçalarının (66,8), bilgisayarlı tomografilerin (65,9) yani teşhis amaçlı teknoloji ürünlerinin, tıbbi ithalat içinde çok önemli bir payı vardır. Bunların dışında organ protezleri, dişçi cihazları, cerrahi iğneler, kalp kapakçıkları, optik göz aletleri ve anestezi cihazları da, ithalatta ciddi pay sahibi kalemlerdir.

10. Türkiye'de İlaç İhracat ve İthalatı:

İlaç konusunda, Türkiye rakamlarına ulaşmak, diğerlerine kıyasla daha kolaydır. Uzun süredir, İlaç Endüstrisi İşverenleri Sendikası, bu konudaki verileri, sistemli olarak yayınlamaktadır. Onların verilerine göre, 1989 yılında 141,2 olan ilaç ihracatı, 1990'da 89,8, 1991'de 79,9, 1992'de 78,3, 1993'de 87,6, 1994'de 104,4, 1995'de 94,4 ve 1996'da 105,1 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. Bu ihracatın 1989'da % 18,5 olan hammadde ihracatı bölümü, giderek artış göstermiş, 1996'da % 53,6'ya ulaşmıştır. Bunun anlamı, Türkiye'nin ilaçla ilgili ihracatının giderek mamül maddeden, hammaddeye kaydığı şeklindedir.

İlaç ithalatı ise, ihracata göre oldukça yüksektir. 1989'da 377,2 milyon dolar olan ilaç ithalatı, 1990'da 470,1'e yükselmiş, sonra giderek artış göstermiş ve 1996'da 875 milyon dolara ulaşmıştır. İlaç ithalatında,

Tablo 6: Değişik Kaynaklara Göre Türkiye'nin Tıbbi İhracat ve İthalatının Kıyaslanması (1989-1996)

Yıl	İhracat DTÖ	İthalat DTÖ	İhracat DPT	İthalat DPT	İhracat İTO	İthalat İTO
1989			144,2	494,0		
1990			98,6	673,8	79,8	312,5
1991			90,9	656,0	60,1	354,3
1992	55,9*	520,1	91,9	752,0	58,6	387,7
1993	86,4	634,9	100,3	790,1	87,9	483,7
1994	84,9	543,9	114,3	707,4	84,5	427,1
1995	70,7	805,2	105,6	1063,4	70,5	640,9
1996			120,8	1273,6	89,1	640,9

* milyon dolar

kesin bir hammadde ithalatı ağırlığı söz konusudur. Bu da, yabancı şirketlerle ilişkileri çok yoğun olan ülkemizdeki ilaç şirketlerinin, üretimlerini daha çok hammadde alarak, içeride gerçekleştirmeleri anlamına gelmektedir.

İhracatın, ilaç alanında ithalatı karşılama oranı, 1989'daki % 37,4'lük istisna bir yana bırakılırsa, %12-21 arasında seyretmektedir (İEİS 1993 ve 1998).

11. Türkiye'de Tıbbi İhracat ve İthalata Genel Yaklaşım:

Türkiye'nin ihracat ve ithalatı konusunda üç farklı veriye sahibiz. Dünya Ticaret Örgütü ile İzmir Ticaret Odası verileri tıbbi ihracatta birbirine yakınken, tıbbi ithalat rakamları, İzmir Ticaret Odası'na göre yaklaşık 200 milyon dolar civarında eksik görünmektedir. Devlet Planlama Teşkilatı verilerine göre, ihracat rakamları, diğerlerine kıyasla 30-40 milyon dolar, ithalat rakamları ise 300-400 milyon dolar fazlalık göstermektedir. Bu çerçevede, Türkiye'nin yılda ortalama 80-85 milyon dolarlık tıbbi ihracat, 600-650 milyon dolarlık tıbbi ithalat hacmi olduğunu söylemek mümkündür. Bu da, Türkiye'nin yaptığı tıbbi ihracatın, tıbbi ithalatın yaklaşık % 13'ünü ancak karşılayabildiğini göstermektedir.

TARTIŞMA VE SONUÇLAR

1. Dünyada Ticaretin Boyutları:

Dünyada ticaret hacmi, 1987'de % 6 büyümeden, 1997'de % 9,5 büyümeye ulaşmıştır. Ticaretin büyüme hızı 1988'de % 8'e çıkmış, daha sonraki yıllarda % 3,5'a kadar gerilemişse de, daha sonra sürekli yükselmiş, 1994'deki % 10'luk büyümeden sonra 1997'de de % 9,5'luk bir büyüme kaydetmiştir. Ancak, burada asıl önemli olan, dünyada giderek ticaretin, üretim büyümesinden çok olmasıdır. 1987-97 yılları arasında, ticaret, sürekli olarak üretim artışından daha fazla bir büyüme kaydetmiştir. 1997'de % 9,5'luk bir ticaret artışına karşılık, üretimdeki artış sadece % 3 olmuştur.

Artık, ticaret sadece "mal" ticareti değildir. Giderek "ticari hizmetler" in ticareti ağırlık kazanmaya başlamıştır. "Mal" ticareti 1995'de 4,9 trilyon dolardan 1996'da 5,1, 1997'de 5,3 trilyon dolara yükselirken, aynı sürelerde "ticari hizmetler" in ticareti 1,2, 1,3 ve 1,3 trilyon dolar olarak gerçekleşmiştir. Ticari hizmetler içindeki en önemli kalemler olan taşımacılık hizmetlerinin büyümesi dururken, turizm hizmetlerinde hafif bir büyüme kaydedildi. Buna karşın, tıbbi hizmetlerin de içinde bulunduğu diğer hizmetler belirgin bir artış gösterdi.

2. Ticarete Bölgesel Yoğunlaşma:

Dünyada ihracat, 1990-95 yılları arasında % 6 artarken, 1995'de % 9, 1996'da % 5 ve 1997'de % 9,5 artmıştır. Bu ortalamanın üzerinde olan ülkeler Kuzey Amerika (ABD ve Kanada), Latince Amerika, "Geçiş Ekonomileri" diye adlandırılan Doğu Avrupa ülkeleri ve Altı Doğu Asya ülkesidir (Hong Kong, G.Kore, Malezya, Singapur, Tayvan ve Tayland). Bunlardan sadece, altı Doğu Asya ülkesinin ihracat-ithalat dengesi "artı"yken, son Asya krizi ile, bu ülkelerin durumu da sarsılmıştır. Kuzey Amerika ise, bu açıdan dengede sayılabilir. Oysa, ihracat durumu "iyi" görünen L.Amerika ve "geçiş ekonomileri", bu ihracat artışını, oldukça büyük bir ithalat düzeyi pahasına gerçekleştirmişlerdir. Örneğin, yakın zamanın "kriz" ülkesi Meksika, 1995'de %31, 1996'da %21 olan yıllık ihracat artış hızını, 1996'daki % 25,5 ve 1997'deki % 22,5'luk ithalat artışları ile dengelemiştir. Yine "geçiş ekonomileri"ndeki kısmi ihracat artışı, %15-26 arasındaki ithalat artışları ile paralel gitmiştir. Afrika'da da, özellikle G.Afrika'da durum benzerdir. Daha çok ihracat için, daha çok ithalat; borcunu daha çok borçlanarak ödemek gibi...

Burada artmış ihracat oranları, söz konusu ülkelerdeki üretim artışı ile değil, daha çok yabancı yatırımların artışı ile açıklanmaktadır.

3. Dünya "Mal" ve "Hizmet" Ticaretinin Boyutları:

Dünya "mal" ticaretinde ABD, Almanya, Japonya, Fransa, İngiltere, İtalya, Kanada, Hollanda, Hong Kong ve

Çin en büyük on ihracatçı ülkedir. Bu on ülke toplam ihracatın % 57'sini gerçekleştirmektedirler. Hemen hemen aynı miktarda ithalat, yine bu ülkelere yapılmaktadır. Bu ülkelerin dışında, kabaca üç tür ülke söz konusudur. Birincisi Belçika, Tayvan, İsveç, Malezya, İsviçre, Rusya, İrlanda, Norveç, Finlandiya gibi nispeten az ihracatı olan ama ithalatına kıyasla "artı" olan ülkeler; ikincisi Brezilya, Türkiye, Polonya gibi ithalatı ihracatının çok üzerinde, ama "pazar" olmaya çok müsait ülkeler- bu arada G.Kore, Singapur, Meksika, Tayland gibi ticaret dengesi "eksi" vermekle birlikte, "güçlü" ihracat potansiyeli olan ülkeleri arada değerlendirmek mümkün-; üçüncüsü de, bu "lig"de çok anlamı olmayan, gelişen pazar olanaklarına göre "kaale" alınabilecek diğer ülkelerdir.

Ticari hizmetlerin ticareti, çok yeni ve çok daha az ülkenin "at oynattığı" bir alandır. ABD, İngiltere, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, Hollanda, İspanya, Hong Kong ve Belçika, bu alandaki ihracatın ilk onudurlar ve toplam hizmet ihracatının % 60'ının sahibidirler. Henüz yeni olan bu alanda ihracatı birbirlerine yapan bu ülkeler, ayrıca Tayland, Singapur, G.Kore Çin ve Hong Kong gibi güçlü pazarlara ve Rusya gibi "kapitalistleştirilen" ülkelere ve Avustralya, İspanya ve Avusturya gibi "sosyal devletin tasfiyesine başlanan" ülkelere de hizmet ihraç etmektedirler.

4. Tıbbi İhracat ve İthalat ile Sağlık Sektörü:

Dünyadaki tıbbi ihracat 1992 yılında 71,1 milyar dolardan, 1996'da 104,2 milyar dolara yükselmiştir. Bu durum, son beş yılda yaklaşık % 32' lik bir artış anlamına gelmektedir. Dünyada tıbbi ticaret giderek artmaktadır. Tıpkı, genel ticaretteki artış gibi.

Tıbbi ticaret içindeki ilaç payı, % 65-70 civarındadır; başka bir deyişle ilaç tıbbi ticaretin 2/3'ünü, tıbbi teknoloji ise ticaretin 1/3'ünü oluşturmaktadır. İlaç, tüm dünyada sağlık kârlarını oluşturan en önemli kalem olmayı öteden beri korumuştur. Tıbbi teknoloji de, ilaç kadar olmamakla birlikte, sağlık kârları içindeki payı giderek artan bir kalem haline gelmiştir. Çünkü, "bilgisayarlı teknolojilerin emek gücünün yerini alması ve tıbbi bakım hizmetlerinin başlı başına bir kâr alanı durumuna gelmiş olması,...sağlık hizmetlerinin devletin sorumluluk alanı dışına çıkarılmasının nesnel olanaklarını yaratmaktadır." (Soyer ve Belek 1998; 35). Sağlık kârları içinde, tıbbi teknolojinin giderek daha fazla önem kazanacağı bir sürece girilmiştir. Gerek sağlık hizmetlerinin liberalleştirilmesi/ticarileşmesi ve sağlık hizmetlerinin devlet sorumluluğu dışına çıkarılması, gerekse çok uluslu şirketlerin bir anayasası haline gelen GATT, Uruguay Round ve MAI benzeri anlaşmalarla ulusal sağlık hizmetleri ve sosyal devletin tasfiyesi sürecinin etkileri tıbbi teknolojinin yıldızını dünya ölçüsünde parlatmıştır.

Tıbbi ticaretin aslan payını Avrupa Birliği ülkeleri almıştır. Özellikle Almanya, İngiltere, İsviçre, Fransa, Hollanda, Belçika-Lüksemburg, İtalya, İsveç toplam tıbbi ihracatın % 60'ını gerçekleştirmektedir. Ayrıca ABD ve

Japonya da, toplam tıbbi ihracatın 1/5'ini yapmışlardır. Bu büyük oranın sahiplerinin yanı sıra, İrlanda'dan Danimarka'ya, Avusturya'dan İspanya'ya ve Finlandiya'dan Norveç'e diğer Avrupa ülkeleri ile Kanada ile Avusturalya ve Asya'nın Çin, Singapur, G.Kore ve Malezya'sı, ayrıca da Meksika ve İsrail tıbbi ticaret pazarının içinde kendilerine yer aramaktadırlar. Bu ülkelerin tümünde çok uluslu şirketlerin önemli egemenliğinin yanı sıra, ulusal üretimin de ciddi bir yeri vardır. Bu listede sayılmayan ülkelerin hemen hepsi, ulusal bir tıbbi teknoloji ve ilaç üretimi yoksundur. Bu yoksunluk, sağlık hizmetlerinde giderek artan ihtiyaçların, bu ülkeleri bir tıbbi pazar haline daha fazla sokmasının koşullarını yaratmaktadır. Bunun pratikteki yansıması, tıbbi ithalatın yaklaşık 2/3'ünün tıbbi ihracatın aslan payını gerçekleştirenlere, 1/3'ünün ise tıbbi ihracatta ismi bile anılmayan çok sayıdaki az gelişmiş ülkenin sağlık pazarlarına yapılmasıdır. Son yıllarda "reform" adı altında üçüncü dünya ve eski sosyalist ülkelerde yürütülen, toplumsal kazanımların tasfiyesi süreci, bu ülkelerin daha fazla tıbbi ithalat yapmasını zorlayacaktır.

Tıbbi ihracatta önemli payı olan ülkelerin de, tıbbi ithalatlarının giderek artması gibi sorunları vardır. Bu da, gelişmiş kapitalist ülkelerde, bugüne kadar belirli bir dengede götürülen ulusal sağlık sistemlerinin giderek, özelleştirmelerle birlikte tasfiyesinin bir yansımasıdır. Örneğin, İtalya 1978'de yaşama geçirdiği ulusal sağlık sistemini, ulusal ve sınıfsal dinamiklerle güçlendirememesinin sonucu, özelleştirmelerden daha fazla etkilenmeye başlamış, çok uluslu şirketlerin baskısı ile tıbbi ithalata daha fazla yönelmiştir. Tıpkı Avusturya, Yunanistan, Portekiz, İspanya gibi. Özellikle son üç ülke, hemen hemen İtalya ile aynı kaderi paylaşmışlardır. Yani, daha geç yaşama geçen bir ulusal sağlık sistemi, yeterince toplumsal desteği olmayan kazanımlar, AB' nin krizi yitirdiği Avrupa periferi ülkeleri olması ve yabancı yatırımlara daha az direnebilme gücü...

Bu ülkelerin dışındaki tıbbi ticaret açığı verenler Kanada, Japonya, Avusturalya, Yeni Zelanda gibi gelişmiş kapitalist ülkelerdir. Ancak, bu ülkeler, sağlıkta verdikleri ticari açıkları, diğer ticaret kalemlerinde dengeleme olanaklarına sahip olduklarından, söz konusu açıktan henüz pek etkilenmemektedirler. Asıl ticari açıktan etkilenenler Asya'dan Hong Kong, G.Kore, Orta Doğu ve K.Afrika'dan Suudi Arabistan, Türkiye, Cezayir, Latin Amerika'dan Brezilya ve Arjantin, Doğu Avrupa'dan Polonya ve Çek Cumhuriyeti ile Güney Afrika'dır. Bu ülkelere biçilmiş "en uygun" rol, iyi bir "pazar" olmaktır. Bu ülkelerin geleceği, böyle planlanmaktadır.

Bunların dışında, dünya ölçüsünde tıbbi ticarileşmenin en çok zorladığı ülkeler olarak, tıbbi ithalatın toplam ithalat içindeki payı en yüksek ülkelere söz etmek gerekir. Bu ülkelerin hemen tümü, üçüncü dünyanın yoksul ve yoksullaştırılan ülkeleridir. Latin Amerika'da Nikaragua, Honduras, El Salvador, Guadalup, Panama, Ekvador, Kosta Rika, Guatemala, Uruguay ve Barbados; Afrika'dan Malawi, Cezayir, Kenya, Madagaskar; Asya'dan Ürdün, Suudi

Arabistan; Doğu Avrupa'dan Letonya, Polonya, Slovanya, Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Litvanya ve Hırvatistan tıbbi ithalatı toplam ithalatı % 3'den yüksek olan ülkelerdir. Ulusal ilaç ve teknoloji sanayiini kurmaksızın ve kamusal bir sağlık sistemi oluşturmaksızın, bu "negatif" pay artacaktır.

Özetle, bu bağlamda, bu gelişmelerin sağlık sektörünü doğrudan etkilediğini, daha da etkileyeceğini söylemek mümkün. Herşeyden önce, ilaç ve tıbbi teknoloji kalemlerinin ticarileşmesinin aldığı boyut, tüm ülkelerdeki sağlık sistemlerini "kriz"e sokmuştur. Bu alanlardaki üretimin, çok uluslu şirketlerin denetiminde olması, sağlık sektörüne olan finansal yükü artırmıştır.

Bu arada, sosyal devletlerin tasfiyesi süreci, sağlık hizmetlerinin bir kâr aracı haline getirilmesi süreci ile birlikte seyretmekte, bu noktada çok ulusluların denetimindeki ilaç ve tıbbi teknoloji, bu süreçlerin anahtarı pozisyonunu elde etmektedir. Özellikle sağlık hizmetlerinin özelleştirilmesi, dünyada hizmetlerin özelleştirilmesi sürecinin bir parçası haline gelmekte, bu da, tıbbi ürünlerin ticaretini daha da pompalamaktadır.

Yakın gelecekte, sosyal devletlerin temel bileşeni olan ulusal sağlık sistemlerinin, dünya çapındaki tıbbi ürün ve hizmetlerin ticarileşmesini yaygınlaştıran güç karşısında yavaş yavaş tasfiye edileceğini söylemek, abartma olmayacaktır. Daha fazla tıbbi ürünün ve hizmetin girebilmesi, bu ürün ve hizmetlere girebilecek yer açılması ile mümkündür; bunun anlamı, şimdiki kadar kamu eliyle sunulan hizmetlerin, alabildiğine "liberalleştirilmesi"dir.

Gelişmiş kapitalist ülkeler, gerek içerdeki kazanımların tasfiyesine yönelik tepkiler, gerekse hızlı bir değişim yerine dengeli bir geçişi tercih etmeleri nedeni ile, tıbbi ürün ve hizmetlerin ticarileşmesi dalgasını kendilerince yönlendirmeye çalışacaklardır. Oysa, üçüncü dünya ve doğu Avrupa ülkelerinde, piyasanın her alanda egemenliği, sağlık

Tablo 7: Türkiye'nin Tıbbi İthalat ve İhracatının GSMH İle Sağlık Bütçesi İle Kıyaslanması/ Milyon Dolar (1989-1996)

Yıl	GSMH	SB Bütçesi	İthalat GSMH	İthalat SB Bütçesi
1989	930788	3632	0,05	13,60
1990	1305219	8665	0,05	7,76
1991	1303536	9110	0,05	7,2
1992	1376878	12203	0,05	6,2
1993	1558582	14190	0,05	5,6
1994	1125591	8870	0,06	8,0
1995	1429194	9114	0,07	11,7
1996	1556063	10326	0,08	12,3

Tablo 8: Türkiye'deki Tıbbi İhracat ve İthalatın Toplam İhracat ve İthalat İçindeki Payı (1989-1996)

Yıl	Tıbbi İhracat Toplam İhracat	Tıbbi İthalat Toplam İthalat
1989	1,24	3,13
1990	0,76	3,02
1991	0,67	3,12
1992	0,62	3,29
1993	0,65	2,68
1994	0,63	3,04
1995	0,49	2,98
1996	0,52	2,98

alanında da hızla gerçekleşebilecek gibi durmaktadır.

Bu süreçte, sağlık hizmetlerinin yalnızca ticari bir olgu olduğunu meşrulaştıran Dünya Ticaret Örgütü ve "TRIPS" anlaşmalarının özel bir yeri vardır. Örneğin, "patent" ile ilgili düzenlemeler, şirketlerin ticari kârlarının, halkın sağlığından öncelikli olduğunun dünya çapında bir kabulüdür. Bu gelişme, insanların sağlığını korumak ve geliştirmek yerine, kârlı alanlara yatırımı ve dolayısı ile bu alanlarda araştırmayı tercih eden çok uluslu şirketlerin önünün açılmasıdır.

Ticari markaların korunması, halkın sağlığının korunmasına baskın gelmiştir. Az gelişmiş ülkelerde, sınırlı da olsa, kendi ulusal ilaç ve tıbbi teknoloji sanayiini kurma olanakları, bu anlaşmalarla, neredeyse yok edilmiştir.

Bu arada, MAI de denilen Uluslararası Yatırım Anlaşması'na da değinmekte yarar var. Bu anlaşma ile, örneğin bir çok uluslu şirket bir ülkede yaptığı yatırımın çevreye ve halk sağlığına zararlı etkileri olduğu saptansa bile, sorumlu kılınamayabilecek, hatta yatırım yapılan ülkeyi mahkum ettirebilecektir. Yine, bir ülkede yatırım yapan yabancı şirket, o ülkede yerel şirketlere tanınan avantajlardan eşit olarak yararlanabilecektir. Yani vergi indirimi, teşvik, vb. Dolayısı ile, sağlık alanında düşünülürse, hizmetlerin özelleştirilmesi sürecine önemli bir güç gelecektir.

4. Türkiye:

Türkiye dünyadaki tıbbi pazarda "iyi bir pazar olmaya layık görülen" ülkeler kategorisindedir. Gerek DTÖ, gerekse DPT ve DİE verilerine göre tıbbi ithalatı, ihracatının 7-8 misli olan bir Türkiye, ulusal sağlık sistemini işletmeme ve öteden beri kuramadığı ulusal ilaç sanayiinin yanı sıra ulusal tıbbi teknoloji üretimini gerçekleştirememesinin yakın dönemde sıkıntılarını daha fazla çekecektir. Herşeyden önce, bu sıkıntı, sağlık alanına parasal düzeydeki dengeyle birlikte yansımacaktır. Sağlık Bakanlığı bütçesinin

1990'da % 7,8'i kadar olan tıbbi ithalat, giderek artış göstermiş ve 1996'da % 12,6'sına kadar ulaşmıştır.

Tıbbi ithalatı artıran bir faktör, bir sağlık piyasası oluşturacak kadar büyüyen özel sağlık sektörüken, diğer bir faktör de kamu sağlık kurumlarının giderek artan alımlarıdır. Piyasa kurallarının, kamu sağlık hizmetlerine daha fazla sokulması ile, bu ikinci faktörün daha da etkili olacağı söylenebilir.

Tıbbi ithalatın toplam ithalat içindeki payı da artmakta, sürekli açık veren ticaret dengesine yeni bir yük olmaktadır. Tıbbi ihracatın toplam içindeki payı % 1'den bile küçükken, tıbbi ithalatın toplam ithalat içindeki payı % 3'lük bir ortalama ile seyretmektedir.

Türkiye'deki tıbbi ihracatı yapabilecek tıbbi üretim, oldukça sınırlıdır. İlaç üretimindeki yabancı egemenliğinin yanı sıra, daha çok dışarıdan markasız malzeme getirerek, burada ambalajlama, paketleme ve markalama yapan 100 civarında üretici firma vardır. Ama asıl ağırlık, yabancı tıbbi teknoloji şirketlerinin Türkiye dağıtım ve pazarlamacılığı yönündedir. Üretim daha çok hastane/sağlık kurumları mobilyaları gibi ileri teknolojiye dayanmayan alanlarda yoğunlaşırken, ithalat özellikle teşhis alanında dünya ölçeğinde yaygınlığı artan bilgisayarlı yüksek teknoloji ürünlerinde odaklanmaktadır. Bu da, gerek tıbbi düzeyde, gerekse ulusal ölçekte dışa bağımlılığı pekiştirici bir etmen demektir.

Burada, tıbbi teknoloji ve ilaç üretiminin teşvik edilmesi yerine, ithalata ve ithalat temelli sağlık yatırımlarının teşvik edilmesinin özel bir önemi vardır. Üstelik, tıbbi malzeme satıcıları, ithal ettikleri "mal"ları, nasıl olsa devletin aldığı ve karşılığını ödediğini bilmektedirler. Böyle bir güvenceleri vardır. "Devlet ihaleleri sağ olsun!" Bir de, bakım onarım ve bilgisayar mühendisliği/teknisyenliği alanındaki yetersizlik, ithal teknolojilerin iyi kullanılmasını engellemekte, her yeni bozulma bir başka model ithalatını motive etmektedir.

Sonuç olarak, GATT ve DTÖ anlaşmaları ile, bir dünya tıp pazarı yolunda oldukça önemli adım atan sermaye, ulusal sağlık sistemlerini (ve kısıntılarını) ve ulusal tıbbi üretimleri tahrip ederek yürümektedir. MAI ile, sözde "reform" girişimleri ile...

KAYNAKLAR

DİE (1998), Türkiye İstatistik Yıllığı 1997, DİE Yay., Ankara.

DPT (1998), "GTIP Bazında İhracat ve İthalat Değerleri", DPT Bilgi İşlem Merkezi.

Hirst P. ve Thompson G. (1998), Küreselleşme Sorguluyor, Dost Yayınları, Ankara.

İlaç Endüstrisi İşverenleri Sendikası (1993), Türkiye'de İlaç, İEİS Yayınları, İstanbul.

İlaç Endüstrisi İşverenleri Sendikası (1998), Türkiye'de İlaç, İEİS Yayınları, İstanbul.

İzmir Ticaret Odası (1998), Tıbbi Malzeme Alt Sektörü ve Dışa Bağımlılık, İzTO Yayınları, İzmir.

Sağlık Bakanlığı (1997), Sağlık İstatistikleri 1996, Sağlık Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Soyer A. ve Belek İ. (1998), "Türkiye'de Özel Sağlık Sektörü ve Sağlıkta Özelleştirme", Toplum ve Hekim 1998/1 Ocak-Şubat.

Şemin S. (1995), "Sağlık Hizmetlerinde Artan Dışa Bağımlılık", Toplum ve Hekim, Cilt 10, Sayı 66.

WTO (1998 a), WTO Website: www.wto.org.

WTO (1998 b), "World trade growth accelerated in 1997, despite turmoil in some Asean financial markets", Special Report, www.wto.org.